

УДК 377/378:006(410)

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти

СУЧАСНІ СТАНДАРТИ ПОН: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Лей С. О.

молодший науковий співробітник

лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

У статті розглянуто та розкрито деякі особливості розроблення стандартів ПОН у Великій Британії. Такими стандартами в країні є стандарти учнівства. У статті представлено загальну «архітектуру» процесу розроблення стандарту учнівства (цілісного). Більш детально висвітлено аспекти фінансування, етапів розгляду й затвердження, з акцентом на термін. Автор наголошує на важливості подальшого вивчення комплексного, але водночас виваженого у просторі, часі та умовах реалізації, процесу розроблення стандартів ПОН у Великій Британії в контексті розроблення високоякісних підходів до оцінювання рівня професійної компетентності випускників, а згодом і стандартів оцінювання, системи П(ПТ)О України.

Ключові слова: кращі практики, професійна освіта і навчання, стандарти, стандартизація, учнівство, фінансування.

В статье рассмотрены и раскрыты некоторые особенности разработки стандартов ПОН в Великобритании. Такими стандартами в стране являются стандарты ученичества. В статье представлена общая «архитектуру» процесса разработки стандарта ученичества (целостного). Более подробно освещены аспекты финансирования, этапов рассмотрения и утверждения, с акцентом на срок. Автор подчеркивает важность дальнейшего изучения комплексного, но одновременно взвешенного в пространстве, времени и условиях реализации, процесса разработки стандартов ПОН в Великобритании в контексте разработки высококачественных подходов оценки уровня профессиональной компетентности выпускников, а впоследствии и стандартов оценки, системы П(ПТ)О в Украине.

Ключевые слова: лучшие практики, профессиональное образование и обучение, стандарты, стандартизация, ученичество, финансирование.

Leu S. O. MODERN VET STANDARDS: GREAT BRITAIN'S EXPERIENCE

In the article some specifics of VET standards development in the UK are considered and disclosed. They are the apprenticeship standards in the country. The article presents a general "architecture" of apprenticeship standards (holistic) developing process. More aspects of financing, revision, submission and approval stages via time frames are detailed. The author emphasizes the importance of further studying the comprehensive, time-place-and-implementation conditions-worth VET standards development process in the UK in the context of designing the high-quality assessment approaches for defining the VET graduates' professional competence level and further assessment standards developing for the new VET system in Ukraine – professional (vocational) education.

Key words: apprenticeship, best practices, funding, standards, standardization, vocational education and training,

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стандартизація професійної освіти і навчання (ПОН) є досить комплексним процесом так як залучає іноді зовсім протилежні за поглядами, цілями й шляхами їх досягнення, завданнями та рішеннями сторони. Та основною й спільною метою має бути забезпечення якості «продукту» системи ПОН – кваліфікованого робітника, здатного повноцінно виконувати професійну діяльність в межах та умовах визначеної професії на будь-якому підприємстві відповідного професійного сектору. Не завжди й не всюди шляхи досягнення такого результату є однаковими, та, все ж, з часом виробилась певна парадигма – наявність стандартів професійного, освітнього й оцінювання та обов'язкове залучення роботодавці до процесів досягнення бажаного результату ПОН. Не всі країни мають змогу, розуміння, можливості повнопланового улаштування процесів ПОН. Наголосимо що і в Україні й у

Великій Британії система ПОН зараз знаходиться в процесі реформування, але з різними обставинами – в Україні все ще йде пошук «золотого перетину» ПОН, а в Британії відбуваються процеси вдосконалення вже давно обраного шляху розвитку [9]. Тому вивчення досвіду Великої Британії є наразі дуже актуальним для сфери вітчизняної ПОН, так як кращі практики можуть бути адаптовані й використані для перетворення системи професійно-технічної освіти в систему професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) не лише з «ширшим покриттям», а й з вищим рівнем якості реалізації процесів та досягнення результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стандартизації ПОН для вітчизняного освітньо-наукового простору не є новою і в працях багатьох визначних українських науковців розглядалися різні її аспекти: стандартизація ПОН у контексті інтеграційних процесів (Н. Ничкало, Л. Пуховська), науково-методичне забезпечення стандартів ПТО (В. Радкевич, П. Лузан, С. Кравець), професійні стандарти: теоретичні аспекти і методика (Т. Десятов, Г. Лук'яненко), дидактичні вимоги до стандарту спеціальності «Професійне навчання (за профілем підготовки)» (О. Щербак), особливості стандартизації в системі початкової професійної освіти Російської Федерації (І. Савченко), принципи розвитку професійної освіти в Німеччині (Н. Абашкіна), стандартизація підготовки майбутніх вчителів у Великій Британії (Н. Авшенюк), розвиток змісту та форм організації підготовки бакалаврів інженерії в університетах Великої Британії (Н. Бідюк), кваліфікаційні системи Японії і Південної Кореї (Н. Пазюра), стандартизація змісту шкільної освіти в країнах ЄС (О. Локшина), зарубіжний досвід стандартизації професійної освіти (Л. Лук'янова, Л. Пуховська) та ін.

Питаннями стандартизації професійної освіти і навчання у Великій Британії займаються провідні європейські вчені: С. Алле, Р. Александер, П. Бродфуд, Е. Вольф, Дж. Гейвард, М. Ерот, М. Коулз, С. Лестер, Б. Мансфілд, М. Маурер, Д. Раффі, Д. Річард, Х. Рольф, М. Томлінсон, Х. Шмідт, М. Янга та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Втім, у світлі сучасних процесів реформування системи ПОН Великої Британії у систему технічної освіти дослідження особливостей новітніх підходів до реалізації процесів стандартизації ПОН все ще потребує спеціального аналізу й детального вивчення.

Метою статті є розгляд та розкриття деяких особливостей процесу розроблення стандартів ПОН, тобто стандартів учнівства, у Великій Британії, а саме: загальної «архітектури» процесів, аспекти фінансування, розгляду й затвердження, терміни й комплексність розроблення.

Виклад основного матеріалу. Класичний «трикутник стандартів» для забезпечення якісного й повноцінного опанування відповідної кваліфікації (професії) складається з професійного, освітнього стандарту та стандарту оцінювання. У Великій Британії (цілісний) стандарт учнівства теж складається з трьох «компонентів» – професійного стандарту (ПС), освітнього, який теж називається стандарт учнівства, та оцінювання, тобто плану підсумкового оцінювання досягнень (ППОД) стандартів. То ж стандарт учнівства це одночасно і назва освітнього стандарту і комплексу трьох стандартів (рис. 1).

Рис. 1. Цілісна структура стандарту учнівства

Джерело: розроблено автором

Отже, **стандарт учнівства** (цілісний) визначають діяльність, необхідні уміння і навички учня для виконання професійних функцій в межах визначеної професії. Нові стандарти учнівства фокусуються на майстерності учня в межах визначеної професії, відповідно до прийнятих вимог професійного сектору, а

тому професія чи вид робіт для якого розробляється стандарт учнівства має бути *перехідним, достатньо охоплювати професію та кваліфікацію, забезпечувати повну професійну кваліфікацію для початківців, загально визнаним та не мати аналогів*. За даними від 27 червня 2018 року, у Великій Британії вже розроблено й затверджено 305 стандартів учнівства (для порівняння, у грудні 2016 року їх було 157 стандартів), 251 стандарт знаходиться на стадії розроблення, а 5 – скасовано [4].

Уточнимо, що поточна реформа системи ПОН Великої Британії у систему технічної освіти передбачає групування професій за ознаками масштабності та спільних вимог до навчання у 15 маршрутів, а саме: 1) сільське господарство, навколишнє середовище та догляд за тваринами; 2) бізнес та управління; 3) громадське харчування та гостинність; 4) догляд за дітьми та освіта; 5) будівництво; 6) творчість (креативність) та дизайн; 7) цифровий; 8) інжиніринг та виробництво; 9) волосся та краса; 10) здоров'я та наука; 11) юридичний, фінанси та бухгалтерський облік; 12) служби захисту; 13) продажі, маркетинг та закупівлі; 14) соціальне забезпечення; 15) транспорт та логістика. Тому група розробників ще на перших етапах роботи визначає відповідний маршрут та діє в межах відповідної мапи професій [7].

Головною особливістю та обов'язковою умовою Стандартів учнівства є повна відповідність потребам та вимогам роботодавця, тому їх розробляють групи роботодавців, які називають «першопрохідцями» (trailblazer groups). Як правило, група розробників складається з 10 роботодавців – підприємства різних форм власності, з різною кількістю працівників, – які надають робочі місця за обраною професією, тобто є активними «постачальниками» та «користувачами» заданої професії. Лише активні підприємства-роботодавці визначаються та затверджуються Інститутом учнівства (ІУ) для формування груп розробників стандартів [3]. Стандарти розробляють відповідно до встановлених ІУ вимог, критеріїв та у зазначеному форматі. Для цього ІУ розробив та надає у відкритому доступі детальні інструкції, керівництва,

глосарій, онлайн-шаблони, приклади, відео-матеріали тощо для забезпечення послідовного та коректного розроблення стандартів [5].

Після формування групи розробників розпочинається активна робота над створенням цілісного стандарту учнівства. Лише за наявності усіх трьох складових стандарт учнівства вважається повноцінним для офіційного визнання – затвердження на рівні Міністра вмінь, публікація й введення в дію. Далі стандарт учнівства стає обов'язковим для дотримання й використання у сфері ПОН Великої Британії. Даний процес має послідовний та чітко структурований характер і складається з таких етапів: розроблення та затвердження професійної пропозиції; затвердження професійної пропозиції та визначення розміру фінансування на рівні ІУ (6 тижнів); розроблення та затвердження ППОД (формування розмірів фінансування); затвердження ППОД та визначення розмірів фінансування на рівні Інституту учнівства (6 тижнів); визначення та затвердження розміру фінансування на рівні Департаменту освіти й Міністра вмінь; публікація ППОД та визначеної лінії фінансування (табл. 1); затвердження Стандарту учнівства; публікація та введення в дію Стандарту учнівства (рис. 2).

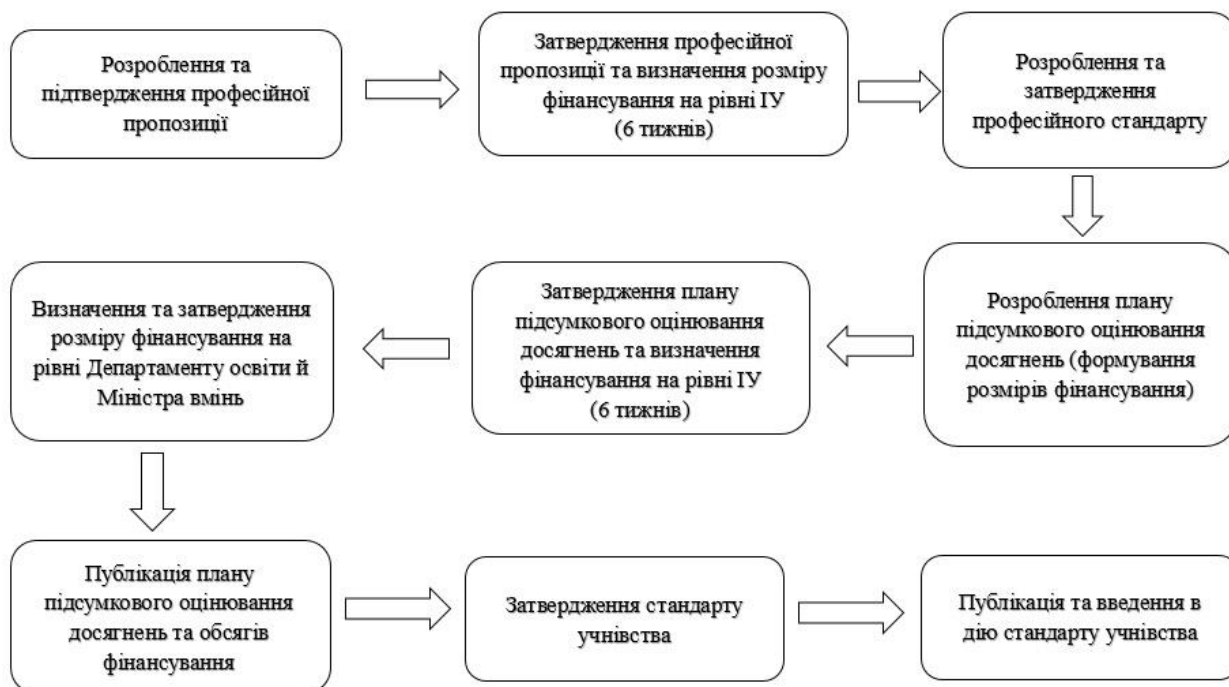

Рис. 2. Етапи розроблення стандарту учнівства

Джерело: Resources [5]

У процесі вивчення досвіду інших країн та/чи кращих практик систем ПОН завжди актуальним та цікавим є питання фінансування. Процес визначення розміру фінансування програми учнівства складається з трьох етапів, а саме: формування початкового об'єму фінансування на етапі розроблення професійної пропозиції (1), його коригування та заповнення відповідних форм в процесі розроблення ПС (2) та прийняття остаточного рішення після детального розгляду та експертної оцінки ППОД (3). Об'єм фінансування визначається складністю, умовами, засобами та терміном опанування професії, що визначено в 30-ти лініях фінансування (01.08.2018) і становить від 1500 до 27000 фунтів стерлінгів. До 1 серпня 2018 року ліній фінансування було 15 [2], але в процесі їх впровадження користувачі (роботодавці, навчальні заклади та представники зацікавлених груп) висловили свої побажання та пропозиції, що й призвело до деталізації ліній фінансування, але загальні межі лишилися ті ж самі – 1500-27000 фунтів-стерлінгів (табл. 1). Додатково досліджувались пріоритети стабільності на ринку, які теж вплинули на коригування ліній [1]. Політика фінансування учнівства є частиною основної реформи сектору ПОН. Передбачено переглядати процес її реалізації на постійній основі, щоб забезпечити підтримку зростання якості учнівства та можливостей доступу для всіх верств населення, раціонального використання коштів платників податків та своєчасної адаптації політики для досягнення цілей державних програми та інших пріоритетів розвитку економіки.

Таблиця 1

Лінії фінансування програм учнівства

Лінія фінансування	Фінансування з травня 2017р.	Лінія фінансування	Фінансування з 1 серпня 2018р.
1	£ 1500	1	£ 1500
2	£ 2000	2	£ 2000
3	£ 2500	3	£ 2500
4	£ 3000	4	£ 3000
5	£ 3500	5	£ 3500
		6	£ 4000

6	£ 4000	7	£ 4500
7	£ 5000	8	£ 5000
8	£ 6000	9	£ 6000
		10	£ 7000
		11	£ 8000
9	£ 9000	12	£ 9000
		13	£ 10000
		14	£ 11000
10	£ 12000	15	£ 12000
		16	£ 13000
		17	£ 14000
11	£ 15000	18	£ 15000
		19	£ 16000
		20	£ 17000
12	£ 18000	21	£ 18000
		22	£ 19000
		23	£ 20000
13	£ 21000	24	£ 21000
		25	£ 22000
		26	£ 23000
14	£ 24000	27	£ 24000
		28	£ 25000
		29	£ 26000
15	£ 27000	30	£ 27000

*Джерело: Розроблено автором за матеріалами ресурсу Apprenticeship Funding
Apprenticeship funding in England [1; 2]*

Ще одним цікавим аспектом процедури розроблення стандартів учнівства є наявність двох етапів **розгляду та затвердження** тривалістю *шість тижнів* кожний. Експерти ІУ визначили та встановили такий термін оптимальним, незатягнутим у часі та раціональним за використанням ресурсів здійснення процедури розгляду та затвердження термін (рис. 3) [8]. 1-3 тижні призначені для розгляду пропозиції на відповідність заданим критеріям, 3-5 – вироблення Радою маршрутів рекомендацій щодо фінансування й 5-6 – прийняття рішення Комітетом з питань затвердження й фінансування з наступним повідомленням групи розробників у формі офіційного листа. На першому етапі експертного оцінювання (1-3 тижні) заявки, після партнерської експертної перевірки, можуть бути поверненні роботодавцям на доопрацювання. Таку перевірку зазвичай проводять «колеги по цеху» –

учасники груп-розробників інших стандартів учнівства. Графіки та дати прийому заявок на розгляд та затвердження з чіткими й зрозумілими інструкціями визначає ІУ та розміщує дану інформацію на сайті [6].

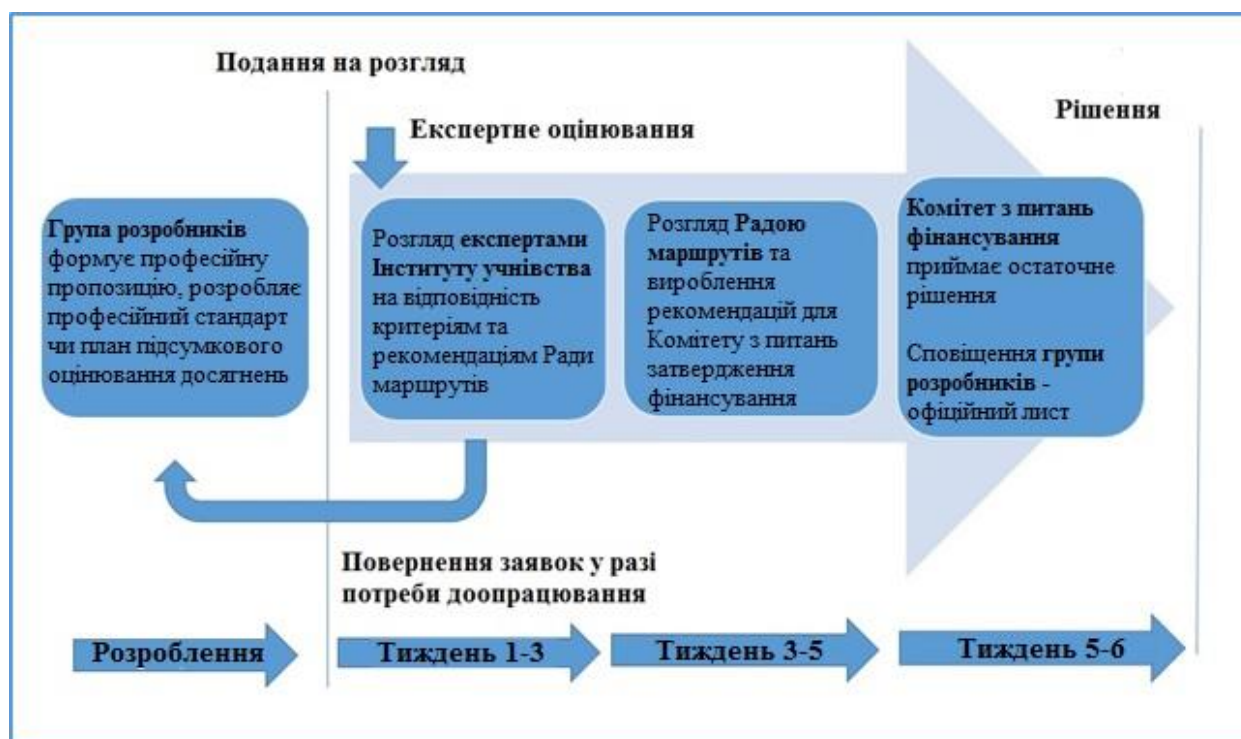

Рис. 3. Етапи стандартної процедури розгляду та затвердження поданої заявки (професійна пропозиція, ПС, ППОД)

Джерело: Submissions and the approvals process [8].

Особливої уваги заслуговує професійний стандарт, адже він є основою стандарту учнівства, і має комплексні складові й процес розроблення (рис. 4) [10], а саме: виявлення та обґрунтування потреби; закріплення менеджера з питань роботи з клієнтами від ІУ; формування групи роботодавців-розробників; створення мапи професій; розроблення профілю професії (на основі функціонального аналізу); формування цілісної професійної пропозиції; затвердження професійної пропозиції та визначення розміру фінансування на рівні ІУ (6 тижнів); розроблення та затвердження ПС; постійний супровід групи роботодавців-розробників менеджером ІУ для забезпечення коректності, своєчасності та актуальності результатів роботи групи.

Рис. 4. Складові професійного стандарту

Джерело: розроблено автором

То ж комплексність процесу розроблення стандарту учнівства проявляється й через ту обставину, що вже на етапі розроблення ПС група розробників починає паралельно розробляти і стандарт учнівства (освітній) і ППОД (оцінювання) та попередньо визначає лінію фінансування.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, висвітлені особливості процесу розроблення стандарту ПОН Великої Британії – стандарту учнівства – дає можливість зробити висновок про чіткий орієнтир усіх процесів на визначеність формулювань та правил, але водночас лаконічність та стислість викладу інформації, визначену послідовність усіх процесів від формулювання потреби до набуття чинності стандарту та чітких строків на реалізацію етапів розгляду та затвердження. Цього аспекту бракує для простору вітчизняної системи ПОН. Вважаємо, що досвід Великої Британії є яскравим прикладом визначення чітких термінів для усіх етапів процесу розроблення стандартів, а надто для етапу розгляду та затвердження поданої заявки (професійна пропозиція, стандарти та/чи ППОД), має за мету підвищення активності та ефективності роботи розробників, сприяння розумінню необхідності та наступності змін у професійній галузі й забезпечує своєчасності реагування галузі на потреби роботодавців, ринку праці, появу нових технологій тощо [10]. Чіткий орієнтир системи ПОН країни на потреби

роботодавця супроводжується їх активним залученням вже на стадії формування потреби, адже групи розробників формуються лише з представників активних роботодавців, що впливає на покращення якості змісту стандарту. Комплексність та тісний зв'язок усіх процесів є свідченням наявності улагодженого механізму співпраці «світів освіти й праці» задля підготовки кваліфікованого робітника, здатного зробити внесок в розвиток економіки країни вже з перших годин самостійної професійної діяльності.

Україна вже має певний досвід розроблення методики професійних стандартів [11] та підходів до розроблення освітніх стандартів ПТО. Подальше більш детальне дослідження процесів стандартизації ПОН Великої Британії може сприяти коректному й своєчасному створенню системи оцінювання рівня професійної компетентності випускників сектору П(ПТ)О, а згодом й стандартів оцінювання, як гаранту високої якості підготовки для роботодавця, незалежно від місця проведення оцінювання та залучених організацій чи експертів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Apprenticeship Funding Apprenticeship funding in England from August 2018 (May 2018) Електронний ресурс. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/707945/Apprenticeship_funding_policy_in_England_from_August_2018.pdf
2. Apprenticeship Funding Apprenticeship funding in England from May 2017 (October 2016) Електронний ресурс. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/562401/Apprenticeship_funding_from_May_2017.pdf
3. Forming a trailblazer group Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.instituteforapprenticeships.org/developing-new-apprenticeships/forming-a-trailblazer-group/>

4. Occupational maps Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.instituteforapprenticeships.org/about/occupational-maps/>
5. Resources Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.instituteforapprenticeships.org/developing-new-apprenticeships/resources/>
6. Revisions/submissions not using the apprenticeship builder Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.instituteforapprenticeships.org/developing-new-apprenticeships/submissions/>
7. Search the Apprenticeship Standards Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.instituteforapprenticeships.org/apprenticeship-standards/>
8. Submissions and the approvals process Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.instituteforapprenticeships.org/developing-new-apprenticeships/submitting-a-completed-template-and-the-approvals-process/>
9. Леу С. О Система професійної освіти і навчання Великої Британії: стратегія, пріоритети та реформи / С. О. Леу // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2018. – №14. – С. 99-106. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/711075/>
10. Леу, Сніжана Олексіївна (2018) Профстандарт «По-Британському» / С. О. Леу // Освітня політика. Потрал громадських експертів. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/1222-profstandart-po-britanskomu>
11. Про затвердження методики розроблення професійних стандартів Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18/page>